

Stedet hvor vi bor.

Det kan måske være gavnlig at vi gør os klar, at det sted vi nu har "til låns" nogle år også har en fortid. De røde og hvide sten og andre vi bandede over når vi lægger vandrer eller graver sivbrønd har formentlig deres hjemsted i Osloområdet eller er fra Midtsverrige. Samme kyst hvor vi nu trækker vores sejl- eller speedbåde på land, har stenaldermanden gjort det samme med sin ege for tusinder af år siden.

Går man en dag- eller naturlig i vores vidunderlige lyng, kan man, om man har sans herfor, næsten høre og se vore forfædres spor.

Taknemligheden for det "lån" vi har fået har forøget vor glæde for og vor pietet for det "land" vi har erhvervet os og de gæder vi har heraf. Ved hjælp af Centralbiblioteket i Slagelse har jeg samlet det relevante materiale der var til rådighed og håber at dette også kan være andre til glæde.

Praktisk er det at dele det i 2 afsnit: 1. Den tidligste tid.

2. Føllenslev sogn m.v. og hvad man deraf kan udlede.

Isens afsmeltning over Sjælland.

Den is, der skød tvarbakkerne op på det sydlige Samsø, bevægede sig med nordvestlig retning fra Sjælland igennem Sejro hugt. Denne retning kommer tydeligt frem på Sejro, der består af nogle bakkerygge, som strækker sig i en række på hver side af øen og må opfattes som drumliner, dannet i isens bevægelsesretning. I dette tilfælde er de dannet på grænsen mellem den døde is der lå nordost for Sejro i læ af Vejrhøj bakkepartiet og den endnu levende is, der bevægede sig sydvest for øen og skød bakkerne på den sydlige del af Samsø op.

Også Røsnæs ligger nogenlunde i isens bevægelsesretning, således at Røsnæs nordside er opbygget af isen der gled frem over det nordlige Sjælland nord om det høje bakkeparti omkring Gyldenløveshøj mellem Roskilde og Ringsted. Syd for Røsnæs har isen bevæget sig med nordvestlig eller nordnordvestlig retning gennem Sæveholt og har bl.a. dannet den omtalte Røsnæsbue af undersøiske grunde fra nordsiden af Hindsholm til Røsnæs. Da denne bue blev dannet, har isen i Sejro hugt nord for Røsnæs allerede for en stor del været stilleliggende, død.

Det største bakkedrag som isen skød op over Sjælland, er de vældige Odsherred buer. Denne mægtige vold tager sin begyndelse i Kattegat som en række grunde, der danner en 60 km. lang bue fra Bråseis flak, 30 km. østsydost for Grenå, over Håsenæs grund og Schulz's grund til Sjællands Odde, som den følger ind til Højby. Her støder den sammen med en kort bue, Højby Buen, der kan følges over Asminderup og Kollekolle til Egebjerg. Strækningen mellem de to sidste byer ligger på grænsen mellem tungebakkenet for denne bue og tungebakkenet i Siddinge fjord, således at den næste bue, Hønsingebuen, der løber nordvest om Sidinge fjord, har den nordlige del fælles med Højby buen. Hønsige buen kan følges fra Egebjerg over Kollekolle, Hønsinge og Jyderup til Herrestrup, nordost for Grevinge, hvor den højeste af buerne, Vejrhøj buen, begynder. Denne bue er mærkelig ved, at kun den nordlige del er bevaret. Den har den udtørrede Lammefjords lavning til tungebakken og kan følges fra Herrestrup over Høve og Ordrup til Vejrhøj, hvor Odsherredsbuerne når deres største højde, 121 meter, umiddelbart ved bakkedragets sydende. Dette mærkelige forhold må forklares således, at de vældige jordmasser som isen har stablet sammen i Odsherred og især i Vejrhejbuen, har standset bevægelsen i isen der fyldte Sejro hugt nordvest for bakkedraget. Men syd for Vejrhøj har kraften virket længere ud i ismasserne, der sikkert har bevæget sig helt op til Sydsamsø. Det materiale, der skulle opbygge den sydlige del af Vejrhejbuen, er således blevet ført længere mod nordvest ud i isen. På et noget senere tidspunkt af Odsherredsbuernes opskydning gled isen syd for Vejrhøj dog kun frem til en linie fra

Nexelø mod sydøst over Davrup bakker til de mægtige Bjergsted bakker, vest for Skarridsø, hvor bakkerne når næsten op til 100 meters højde. Samtidig hermed er Kløveshøj partiet, ~~NEXN~~ sydøst for Tissø, blevet dannet af is der er gledet fram ligeledes med nordvestlig retning gennem Åmosen. Dette bakkedrag når i Kløveshøj op til 100 meters højde.

Isens bevægelsesretning i denne del af Sjælland angives af drumliner. Således ligger der i terainet syd for Lammefjord nogle brede bakkerygge, der for en stor del indeholder forstyrrede lag af grus, sand og (stedvis) lagdelt ler. De er langstrakte i retningen øst-vest, således at isbevægelsen her har været vestlig, medens den nordlige del, hvilket også angives af den lille Trønninge Ås, der ligger i den retning. Det er sikkert det store bakkeparti nord for Åmosen, der har hæmmet isen, så bevægelsen sydligst er blevet drejet noget ind imod det. Syd for Åmosen har isen også bevæget sig mod nordvest, hvilket fremgår af, at der strækker sig en lang, dobbelt række af drumliner med denne retning fra Vedde over Niløse op imod Kløveshøjpartiet. Da dette bakkeparti blev dannet, har isen i Storebælt antagelig endnu været i bevægelse helt op til Rosnæs, men har allerede været stilleliggende i Åmose - bassinet.

X har været nordvestlig -

Sørlev og Føllenslev sogne:

Bliver omgivet af Tuse herred (Svinninge og Hjembæk sogne, Bjergsted, Bregninge samt Odsherred (Vallekilde)

Største delen af sognene har et stærkt kuperet terræn, bestående af et stort antal fladtoppedede bakker (fladbakker), der når op over 80 meter (Lykkebjerg 85 m. Lindebjerg 84 m.), og som hæver sig godt 30 meter op over et småbakked land med talrige vand- og mosehuller. Kun den nordlige del er mere jævn og sænker sig ned mod den inddæmmede Svinninge vejle, hvoraf 36 ha. hører til sognene. Længst mod nord: Den 121 meter høje Vejrhøj, Sjællands næsthøjeste punkt, hvorfra der er en enestående udsigt over hele Odsherred og landet sydfor. På Kisebjerg (95 m.) er udsigtstårn. Mod vest danner kysten den lange smalle odde: Ordrup næs, hvis yderste fredede del kaldes Næbbet, og som skiller Neksæløbugten fra Sejrobugten.

Syd for næsset når istidslandskabet helt ud til kysten og danner klinte, f. eks. Knarbo klint (24 m.) men øst for næsset findes en bræmme med lavere land, der forsætter sig i den lavvandede bugt ved Ordrup strand.

Øst for de store morænebyer bræder sig Lammefjordens tørlagte flade, hvoraf næsten 1000 ha. hører til sognene, og hvori ligger de tidligere småøer Inderø, Flinteholm og Mellelø (med ~~Fåreløse~~ Stationsby) samt Storø, hvoraf især sidstnævnte har endnu tydelige erosionsskrænter. Den omkring hele Lammefjorden løbende landkanal afvandes mod vest af Dragsholm kanal til Neksæløbugten. På dette sted skilte i stenalderen kun en ganske smal landtange Lammefjorden fra Neksæløbugten, men i tidens løb er tangen blevet bredere, dels ved hævnning og dels ved sandpålejring, og herved er bl.a. dannet det fredede flyvsandsområde: Sanddobberne.

Istidslandskabets jordbund er overvejende leret, selv i bakkerne, og kun på disses yderside er indholdet af sand og grus betydeligere.

Sognene rummer adskillige småskove som Vejrhøj skov, Kolås, Stubberup skov, Lejrbjerg skov, Kårup skov samt ved Dragsholm Fruerlund og Enghave skov.

Lige nordvest for Føllenslev ligger en gruppe på 2 langdysser, den ene med 2 kamre, den anden 70 meter lang, samt et dyssekammer. Af høje er der 6, hvoriblandt de anseelige, Gunhøj, Skinkelsbjerg og Bøgebjerg på Føllenslev mark. Sløjfet eller ødelagt: 2 runddysser, 6 langdysser hvoraf 4 lå sammen, 1 dyssekammer, 2 ubestemmelige stengrave og 38 høje. Fra et af de sløjfede langdysser, formentlig fra et jættestuekammer, stammer et ret stort fund af sten og ravsager. Flere af højene har givet fund fra ældre og yngre bronzealder. I den store høj, Portbjerg ved Algestrup er indrettet begravelser så sent som 1809.

På lavt vand ved Havnsø og ved sydspidsen af Nekselø er fundet boplads fra et tidligt stadium af Ertebøllekulturen. Fra denne kulturs senere tid har vi en køkkenmødding ved Pandebjerg på Nekselø og en vest for Havnsø. Yngre stenalderboplads findes ved Havnsø og ved Ørnekul på Nekselø, sidstnævnte plads, hvor der er påvist en hyttetomt, har været beboet i dysse- og desuden af det østdanske enkeltgravsfolk. I den lille mose Søen syd for Føllenslev, er fundet flere oldsager, bl. a. en skæftet, tyknakket flintøkse. På Østerbjerg på Nekselø findes en boplads fra ældre romersk jernalder. I vandet ud for Havnsø er fundet en værdifuld guldhalsring fra germansk jernalder. Fra Føllenslev stammer endvidere et gravfund af kvindesmykker fra vikingetid.

På Nekselø findes iøvrigt klokkefrøer.

Litteratur:

Rasmus Nielsen: Havnsø Åro 1801- 1951

Flora og Fauna 1943

Årbog Holbæk 1951

Achton Friis: Om Nekselø 1928

S.A.Andersens Det danske landskabs historie.

Kvartermestervej nr. 4

Venligst
Erik Mortensen